

Har vi lært af Charta 77?

Hvis vi nu skal være helt ærlige over for os selv, så er det ikke så længe siden, at selv gode mennesker og repræsentanter på tinge i praksis gjorde gældende, at der var to slags menneskerettigheder: I det kommunistiske og totalitære Øst- og Centraleuropa hyldede man de materielle borgerrettigheder. Og i Vest hyldede vi politiske eller såkaldt borgerlige menneskerettigheder – og gode folk gjorde i ramme alvor gældende, at disse rettigheder var parallelle, og hvis (eller ligesom) vi var glade for vores værdier, var øst- og centraleuropæerne også glade for deres.

Midt i denne skændige værdirelativisme kom Charta 77, som blev markeret og fejret i København sidst i november 2007. Det var et intellektuelt dokument – dels et stykke systemkritik, formuleret af hæderkronede ranke mennesker i Prag i det daværende Tjekkoslaviet, dels en påmindelse om, at der kun er én slags menneskerettigheder, fælles for Øst og Vest.

Det er beskæmmende, men sandt, at der netop herhjemme var folk, som tøvede med at støtte Charta 77 og de intellektuelle i Prag. Nogle opfattede det som 'borgerligt' overhovedet at engagere sig i systemkritik-

ken i de totalitære østlande. Det er også sandt, at de fleste af os var tæt på at acceptere, at Europa var delt permanent. Amerikanske ledere, som talte for Sovjetunionens fald, blev i dele af pressen fremstillet som 'farlige'. Europæiske ledere, som tilsvarende talte for ideologisk konfrontation med Sovjet, blev i vid udstrækning betragtet som 'reaktionære'. Charta 77 forfægtede det gode og ærlige synspunkt, at mennesker har menneskerettigheder, og at civile samfund skal have plads til systemkritik.

I sidste ende, dvs. i de totalitære kommunistiske samfunds solnedgang, var det akkurat folk som dem bag Charta 77, der fik Muren til at bryde, ikke os. I Dresden demonstrerede systemkritikerne sidst i 80'erne under parolen: "Wir sind das Volk" – det er os, der er folket, ikke regimet bag den såkaldte Demokratiske folkerepublik.

Vi tvivlede ikke kun på demonstranternes styrke, men også på deres kravs hensigtsmæssighed og forenelighed med fred. Men det var godt, at det var os i Vesten, der tøvede, og dem i Øst der troede på demokrati og menneskerettigheder. For de – ikke vi – fik Muren til at

brase sammen. I dag ville det være en hån mod tjekker, slovakker, øst-tyskere, bulgarere osv. at hævde, at centraleuropæere skulle have andre, særskilte rettigheder.

Det ville også være en hån mod den vilje, der reelt bragte Charta 77 til sejr, at hævde, at de skulle være en anden slags mennesker med en anden slags kultur med en anden adgang til frihed, demokrati og menneskerettigheder. Men er det forkert, at vi endnu i dag kan diskutere, om burmesere og hviderussere er klar til frihed og demokrati? Eller om arabere og muslimer er modne til det samme, altså frihed og demokrati?

Tuneseren Said Ferjani fra den muslimske renæssancebevægelse kommenterede engang den slags med bemærkningen: "Tro ikke, at tortur gør mindre ondt på os"

Han kendte til både censur, forfølgelse og tortur. Kan der være mennesker i Hviderusland eller Burma, Saudi-Arabien eller Tunesien, som har grund til at tvivle på Vestens opfattelse af deres ret til frihed, retssikkerhed og demokrati? At undertrykkelse skulle gøre mindre ondt på dem?

Ved Charta 77's jubilæum skylder vi at tage charterets selvsamme værdier alvorligt. De er ikke blevet mindre vigtige, heller ikke mindre påtrængende. I Rusland lader Putin i dag sit uropoliti tage sig af nutidens systemkritikere, som var han tilbage i Sovjetunionens dage. Uropoliti til samme skamfulde formål bliver brugt flittigt i Nordafrika, i Mellem-

østen, I Kina – alle disse steder er der brug for et Charta 77.

Ligesom dengang i Dresden er det næppe os, der i dag skal vælte de lokale magthavere i hverken Rusland eller Tunesien eller andre steder. Ikke Putin, ikke Ben Ali eller nogen af de andre. Men vi kunne jo ofre en tanke på Charta 77 og huske nogle af de blændende mennesker bag det modige dokument. En af dem var Vaclav Havel, dengang systemkritiker i første række, senere sit lands præsident. Andre mennesker i andre lande kæmper i dag hans og Charta 77's kamp. De beder os ikke om våben, ikke om dramatiske sanktioner, ikke om at gøre deres arbejde. De beder bare om lydhørhed og en skvat solidaritet.

Når vi stort set har fået fred i vores verdensdel på tværs af Muren og det Jerntæppe, som skilte frihed fra ufrihed, demokrati fra diktatur, skyldes det viljen til at insistere på mennesker som mennesker, og på erkendelsen af, at rigtig fred fordrer åbne grænser, frihed, samarbejde og mod til at lade sin egen hverdag filtre sammen med andres.

Det gjaldt i forholdet til de gamle østlande i Centraleuropa. Det gælder i dag i forholdet til Rusland, Hviderusland, Ukraine og til andre nære områder i Nordafrika og Mellemøsten. Og det kræver blandt andet, at vi er klogere end dengang i 1970'erne og 80'erne.

Navigator